

onlangs in dit tijdschrift gepubliceerde samenvatting.⁹ Zowel de klinische gegevens als het histologische onderzoek dragen bij tot de beoordeling. Wij passen de gradering toe volgens Huvos.¹⁰ De graden I en II worden dikwijls samengenomen als ongunstige reactie op chemotherapie; evenzo de graden III en IV als gunstige reactie. Om een indruk te krijgen van de reproduceerbaarheid van de gradering werden 27 inzendingen (boorbipten en resectiepreparaten), die in de routine door verschillende pathologen waren gegradeerd, opnieuw blind beoordeeld: de score was 18 maal dezelfde; 5 maal was er variatie binnen prognostische groepen; 4 maal variatie tussen prognostische groepen (waarvan 3 maal bij dezelfde patiënt). In afwijking van Huvos werd in Groningen niet alleen gegradeerd op operatiepreparaten, maar ook tussentijds op preoperatieve boorbipten. We vergeleken het laatste preoperatieve bipt met het operatiepreparaat. Er waren 9 gevallen ter beoordeling. De beoordeling van de boorbipten en de operatiepreparaten stemde 8 maal overeen; éénmaal was de uitslag op de boorbiopsieën graad III en op het operatiepreparaat graad II. De boorbipten zijn dus representatief, mits bij de biopsie materiaal uit ten minste drie verschillende gebieden wordt genomen. Samen met het klinische en radiologische beeld kan op deze wijze een goede indruk worden verkregen van de reactie van de tumor op de chemotherapie.

Wij kunnen het eens zijn met de collegae Duyfjes en Veraart dat op de lange termijn botplastieken de meest ideale oplossing zijn. In enkele gevallen is ook de Borggreve-van Nes-rotatieplastiek een goed alternatief. De metalen endoprothese zal echter, vooral wegens de chemotherapie, het belangrijkste reconstructiemiddel blijven. Bovendien blijft benige reconstructie in een later stadium altijd nog mogelijk.

LITERATUUR

- Heeten GJ den, Nielsen HKL, Oldhof J, et al. Lokale resectie van osteosaroom van het femur na chemotherapie gevolgd door reconstructie met een endoprothese. Ned Tijdschr Geneesk 1983; 127, 1481-5.
- Gross A, McKee N, Farine I, Czitrom A, Langen F. Reconstruction after en bloc excision of bone tumours. Proceedings 2nd Int Workshop on the Design and Application of Tumor Prostheses for Bone and Joint Reconstruction. Wien: Egermann, 1983; 29.
- Burchardt H, Glowczewski FT, Enneking WF. The effect of Adriamycin and Methotrexate on the repair of segmental clinical autograft in dogs. J Bone Joint Surg (Am) 1983; 65: 103.
- Mankin HJ. Allograft replacement for the management of skeletal defects incurred in tumor surgery or trauma in tumor prostheses for bone and joint reconstruction - The design and application. Chao EYS, Ivins JC, ed. New York: Thieme-Stratton, 1983.
- Guides to the evaluation of permanent impairment. Chicago: American Medical Association, 1977.
- Schajowicz F. Tumors and tumorlike lesions of bone and joints. New York: Springer, 1983.
- Kotz R, Salzer M. Rotation-plastic for childhood osteosarcoma of the distal part of the femur. J Bone Joint Surg (Am) 1982; 64: 959.
- Rosen G, Caparros B, Huvos AG, et al. Preoperative chemotherapy for osteosarcoma; selection of postoperative adjuvant chemotherapy based on the response of the primary tumor to preoperative chemotherapy. Cancer 1982; 49: 1221-30.
- Oosterhuis JW, Vries JA de, Heeten GJ den, Schraffordt Koops H, Oldhoff J. Pathologisch anatomische evaluatie van het effect van chemotherapie bij osteosaroom. Ned Tijdschr Geneesk 1983; 127: 2119.
- Rosen G, Marcove RC, Caparros B, Nirenberg A, Kosloff C, Huvos AG. Primary osteogenic sarcoma. The rationale for preoperative chemotherapy and delayed surgery. Cancer 1979; 43: 2163-77.

Groningen, november 1983

G.J. DEN HEETEN
H.K.L. NIELSEN
J. OLDHOFF
J.W. OOSTERHUIS
H. SCHRAFFORDT KOOPS
J.A. DE VRIES
R.P.H. VETH

Een eenvoudige behandeling van de sinus pilonidalis

Als reactie op de artikelen over de sinus pilonidalis van de collegae Patka en Schütte,^{1 2} wil ik nog een suggestie doen over de nazorg. Vroeger werd vaak van hars gebruik gemaakt om cosmetisch te ontharen. Bij de sinus pilonidalis heeft ontharen met hars het voordeel dat eventueel net ingegroeide haren uitgetrokken worden en dat de frequentie ervan in de loop van de jaren vermindert.

LITERATUUR

- Patka P. Sinus pilonidalis. Ned Tijdschr Geneesk 1983; 127: 2075-8.
- Schütte PR. Een eenvoudige behandeling van de sinus pilonidalis. Ned Tijdschr Geneesk 1984; 128: 748-51.

Roermond, mei 1984

A.C.J. SCHUITE

Het effect van psychotherapie

In zijn artikel concludeert K.A. Soudijn dat de resultaten van recent onderzoek een positief beeld van het nut van psychotherapie tonen.¹ De auteur baseert deze mening voornamelijk op het door hem uitvoerig besproken onderzoek van Smith et al. die een meta-analyse uitvoerden over meer dan 500 onderzoeken.²

Onlangs is echter door Prioleau et al. aangetoond dat de conclusies van Smith et al. onaanvaardbaar zijn, omdat placebobehandeling (de patiënten dachten alleen maar dat ze behandeld werden) werd beschouwd als psychotherapie en niet als controleconditie.³ Zij analyseerden de gegevens van Smith et al. opnieuw en vonden geen verschil tussen de uitkomsten van psychotherapie en placebobehandeling. Deze correctie werd signaleerd in *The Lancet*,⁴ waarbij tevens het vermoeden werd uitgesproken dat door de gevolgde selectieprocedures slechts een bepaalde categorie „patiënten” spontaan herstel schijnt te tonen (waarbij de inspanningen van psychotherapeuten weinig gewicht in de schaal leggen), nl. „young, physically attractive, well educated members of the upper middle class, intelligent, verbal, willing to talk about and have responsibility for their problems, and showing no signs of gross pathology”.

LITERATUUR

- Soudijn KA. Het effect van psychotherapie. Ned Tijdschr Geneesk 1984; 128: 720-4.
- Smith ML, Glass GV, Miller TI. The benefits of psychotherapy. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1977.
- Prioleau L, Murdoch M, Brody N. An analysis of psychotherapy versus placebo studies. Behav Brain Sci 1983; 6: 275-310.
- Editorial. Psychotherapy: effective treatment or expensive placebo? Lancet 1984; i: 23-4.

Utrecht, mei 1984

H.S. KOELEGA

Uit het omvangrijke materiaal van Smith et al. selecteerden Prioleau et al. 32 onderzoeken waarin gewerkt werd met placebobehandelingen.¹ Koelega meldt dat „geen verschil” werd gevonden tussen psychotherapie en placebo. Dat is onjuist: het gemiddelde effect van psychotherapie is hier laag positief (0,15 eenheden standaardafwijking). Nadat Prioleau et al. nog allerlei onderverdelingen in hun materiaal hadden gemaakt, concludeerden zij dat geen duidelijk bewijs was geleverd voor de effectiviteit van psychotherapie bij „echte patiënten”. Zij vatten het begrip placebo als volgt op: „We consider a treatment a placebo

treatment if the patient is led to believe that the treatment is efficacious and the treatment does not contain any other therapeutic components".¹ Bij een pil of een injectie ligt de zaak betrekkelijk eenvoudig; de patiënt kan niet direct waarnemen of een medicijn „echt", dan wel een placebo is. Bij psychotherapie (een gestructureerde relatie tussen twee of meer personen) zal een placebobehandeling diverse elementen moeten bevatten die essentieel zijn voor „echte" psychotherapie: anders gelooft de patiënt al snel niet meer in de doeltreffendheid van de behandeling. Dan is het ook niet zo vreemd dat het verschil tussen therapie en placebo relatief klein is. Het duidelijke bewijs voor effectiviteit dat Prioleau et al. geleverd willen zien, is met placebo-onderzoek nauwelijks te leveren (ongeacht de kwaliteit van psychotherapie): „zuivere" placebo's zijn niet te realiseren.

De bijdrage van Prioleau et al. verscheen in een discussietijdschrift. Hun analyse werd in hetzelfde nummer gevolgd door 23 commentaren; Koelega citeert er slechts één van. In andere commentaren komt onder meer naar voren, dat de geanalyseerde onderzoeken totaal niet representatief zijn voor de psychotherapeutische praktijk. Ook wordt gewezen op de beperkingen van de gebruikte analysemethode.

LITERATUUR

¹ Prioleau L, Murdoch M, Brody N. An analysis of psychotherapy versus placebo studies. *Behav Brain Sci* 1983; 6: 275-310.

Tilburg, juni 1984

K.A. SOUJIN

BERICHTEN

Buitenland

VERENIGDE STATEN

Vergiftiging door Daturazaden. – Bij het kruiden van hamburgers werden bij vergissing zaden van *Datura suaveolens* gebruikt. Deze werden boven het fornuis bewaard om het komend jaar weer te kunnen genieten van de liefelijk geurende bloemen van de angels trumpets. Toen de bereidster haar vergissing bemerkte verwijderde zij zoveel mogelijk zaden uit het reeds gekookte vleesgerecht. Man en vrouw aten ieder één hamburger. Na een uur begonnen zij te hallucineren en zij verloren het bewustzijn, eerst de man en na nog hulp te hebben ingeroepen ook de vrouw. Er bestonden tachycardie en diarree. Binnen 24 uur keerde het bewustzijn terug. De zaden van Daturasoorten bevatten atropine, hyoscyamine en scopolamine, anticholinergische alkaloiden. Alleen de *Datura suaveolens* wordt in de Verenigde Staten als een sierplant geteeld. (*Morbid Mortal Wkly Rep* 1984; 33: 282-3.)

Ban voor het boksen. – In vroegere publikaties van de JAMA werd het standpunt verdedigd dat het boksen op morele, ethische en medische gronden als sport moest worden afgewezen. Dit heeft sterke reacties opgeroepen uit de wereld van de bokssport. Men vond dat de medische bezwaren werden overdreven. Beschadiging van de hersenen zou alleen voorkomen bij personen met een slechte schoolopleiding die medisch onvoldoende werden begeleid en zich te buiten gingen aan alcohol en drugs.

Carsson et al. (*JAMA* 1984; 251: 2663-7) vonden bij 13 van de 15 door hen onderzochte beroepsboksers, die uiterlijk gezond waren, organische functiestoornissen van de hersenen. De mediane leeftijd was 37 jaar (24-60). Zij waren allen nog betrokken bij de bokssport – 2 van hen boksten nog – en functioneerden daarin goed. Zij hadden een goede schoolopleiding gehad, maakten géén misbruik van alcohol en drugs, hadden géén geslachtsziekten gehad, geen hoofdletsels en geen belangrijke ziekten. Het staken van de actieve bokssport was geschied om andere dan medische redenen. Het neurologische onderzoek omvatte EEG, CT-scan en een aantal neuropsychologische tests. Het hoge percentage gevonden afwijkingen schrijven de auteurs toe aan het gemiddeld grote aantal geleverde gevechten (er bestond een positieve correlatie tussen het aantal gevechten en de ernst van de afwijkingen) en de gevoeligheid van de

neuropsychologische tests. Deze laatste toonden een stoornis aan in het korte geheugen, dat in de mediale structuren van de hersenen is gelokaliseerd. Hierop wezen ook de uitkomsten van het EEG en van de CT-scan. Alle boksters stonden onder een goede medische controle. De onderzoekers verwachten dan ook niet dat toekomstige generaties boksters er beter vanaf zullen komen.

In hetzelfde nummer beschrijven Lampert en Hardman (*JAMA* 1984; 251: 2676-9) de wijze waarop hersenletsels bij boksters kan ontstaan. Zij leggen vooral de nadruk op het het gevaar van herhaalde beschadigingen, die zij gevaarlijker achten dan een enkele knock-out. Hoewel zij zich niet tegen een betere regulering van de bokssport verklaren, wijzen zij erop dat het onlogisch is om te trachten letsels te voorkomen bij een sport die als doel heeft de tegenstander uit te schakelen.

In een Editorial (*JAMA* 1984; 251: 2696-8) stelt men dat er voor beschaafde landen twee keuzen blijven: „either no boxing, or no blows to the head". De voorpagina toont het droombeeld van de boksfan: Jack Dempsey de „man-killer" slaat de „slugger" Firpo door de touwen.

A.L. NOORDAM

CONGRESSEN

Het 10e internationale congres „Hypnosis and psychosomatic medicine" zal van 10 tot 17 augustus 1985 worden gehouden in Toronto, Ontario (Canada).

Inlichtingen verstrekt het secretariaat van de Nederlandse Vereniging voor Hypnotherapie, Bachplein 47, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs; tel. 01891-2326.

Binnenland

Kwaliteitscontrole van de bepaling van zware metalen in bloed en urine. – Door de Raad van Ministers van de Europese Gemeenschappen is in juni 1982 een Richtlijn (82/605/EEG) aangenomen die de bescherming van werknemers regelt tegen de risico's van blootstelling aan metallisch lood en zijn ionverbindingen. Artikel 2 van de Richtlijn verplicht tot beoordeling van de aard en mate van blootstelling aan lood, zonodig door de bepaling van de loodconcentratie in het bloed van de betrokken werknemers. Daarom mag in de naaste toekomst een grote toename van het aantal